

ΣΚΟΡΠΙΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΕΡΙΚΛΗ ΠΑΓΚΑΛΟ

Του Γιάννη Τζαννετάκου , δημοσιογράφου
Απο την Κυριακάτικη Αυγή 2 Ιουνίου 2002

Αναγκαστικά σε τέτοιες ή παρόμοιες καταστάσεις και περιστάσεις ο λόγος που καταγράφεται η εκπέμπεται είναι αυστηρότατα προσωπικός. Και έτσι πρέπει ν' αναγνωστεί, αλλά και να ηχήσει. Δεν είναι ο πρώτος πρόεδρος της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Ελλάδας (ο ώριμος καρπός του 1-1-4 και του 15%), ο οποίος μετέστη στο επέκεινα. Έχει προηγηθεί ο τελευταίος πριν από τη χούντα Δημ. Μπέσας. Ο Απόστολος Μπέσης, που είχε την ίδια μοίρα, ήταν αντιπρόεδρος επί της δικής μου θητείας. Της πρώτης χρονολογικά. Τι «κάθομαι», Θεέ μου, και διηγούμαι προβαίνοντας και σ' απογραφή τεθνεώτων, αλλά -εμμέσως- και ζώντων προέδρων; Ίσως προσπαθώ ακόμη και τούτη την ώρα της γραφής να μην αποτυπώσω ίδια χειρί ότι ο συνάδελφος, ο συναγωνιστής Περικλής Πάγκαλος, πρόεδρος της ΕΦΕΕ την περίοδο 1965-66, δεν βρίσκεται πλέον μαζί μας. Μολοντί δεν ήταν πρεσβύτερός μας, τουλάχιστον όσον αφορά χρονολογικώς εμέ, τον Γιάννη Γιανουλόπουλο και τον Κωστή Βαρδάκη, έφυγε...

Περισσότερο συνδέθηκα μαζί του την περίοδο της χούντας. Τότε αναδρομικώς θυμήθηκα τον φοιτητή στη Σχολή Πολιτικών Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Ψηλός, λεπτός, ευθυτενής και ιδιαίτερος ενεργός στα θέματα του πολιτισμού. Δραστηριοποιήθηκε στον πολιτιστικό φορέα του ΕΜΠ τα πρώτα χρόνια των σπουδών του. Προφανώς σε κάποια «φάση» ο όποιος τότε αρμόδιος από την Οργάνωση Νέων της Ένωσης Κέντρου (ΟΝΕΚ) για το Πολυτεχνείο επί Απ. Κακλαμάνη και Λευτ. Βερυβάκη τον «αλίευσε» και τον στράτευσε στο αναπτυσσόμενο Φοιτητικό Κίνημα στο Ίδρυμα της οδού Πατησίων. Να ήταν ο Γ. Μπιρδιμήρης, ο Δημήτρης ή ο Παναγιώτης Ντρης, ο Γιαν. Κλωνιζάκης, ο Μηνάς Λεκανίδης, ο Γιώργος Κατσανεβάκης, ο Γ. Τσαλιγόπουλος, ο Δ. Σπανάκης, ο Αλέκος Καλοφωλιάς, ο Κ. Μανιατόπουλος, ο Ν. Καπαριάς, ο Βυρ. Χαρίσης, ο Στ. Αγγελίδης, ο Χ. Ντόλκας, ο Χρ. Σιγαλός, ο Γ. Ροϊδάκης, ο Δ. Θεοδώρου, ο Μιχ. Κατσαρός; Πώς να θυμηθώ ακριβώς και μάλιστα υπο τέτοιες συνθήκες; Άλλωστε, τι σημασία θα μπορούσε να έχει τώρα πλέον; Εμείς οι ελαφρώς παλαιότεροι (Νίκος Κωνσταντόπουλος, Δημ. Παφίλης, Άρης Πάνος, Θοδ. Δάλμαρης, Δημ. Μαυράκης, Σπ. Γιαννούζης), διαβλέπαμε τις επικοινωνιακές αρετές του, το φυσικό τάλαντό του να ηγείται και ν' αρχηγεύει, τη μετριοπάθεια του λόγου του, αλλά και τη συνέπεια στις απόψεις του και τον πλησιάζαμε περισσότερο. Ενσάρκωνε τότε τον κλασικό κεντρώο, χωρίς αποκλίσεις προς τα δεξιά ή τ' αριστερά. Προφανώς το κρητικοβενιζελικό γονίδιο του Αγησίλαου είχε επικρατήσει της Αθηναίας Αλεξάνδρας Ναθαναήλ. Είχαμε προφανέστατα στενότερες σχέσεις, ώστε να θυμάμαι ακόμη το γένος της μητέρας του. Εκείνη την περίοδο όποιος έτινε ευήκοο ους στους πολιτικούς ομοτράπεζούς μας αριστερούς «σφραγιζόταν» ως προοδευτικός. Ο Περικλής Πάγκαλος δεν κατατρεχόταν από το σχετικό σύμπλεγμα. Σεβόταν και τιμούσε τις συνεργασίες του υφ' οιοσδήποτε συνθήκες. Όταν οι περιστάσεις το απαιτούσαν, εξέφραζε αυθεντικότητας την ενότητα -συνεχώς ζητούμενο- του Φοιτητικού Κινήματος. «Ευτύχησε» -τρόπος του λέγειν- να «υπηρετήσει» ως επικεφαλής του τη διακεκαυμένη περίοδο των Ιουλιανών. Λίγους μήνες ήταν πρόεδρος όταν «αυτά» συνέβησαν. Και παρά το γεγονός ότι -όπως κι εγώ- έτρεφε εκτίμηση στον Κώστα Μητσοτάκη και τηρούσε επιφυλακτική στάση απέναντι

στον Ανδρέα, ουδ' επί στιγμή ταλαντεύτηκε. «Κατέβασε» -και αυτός- τους φοιτητές στο πεζοδρόμιο.

Όπως συνέβη και με τις προηγούμενες διοικήσεις της ΕΦΕΕ, και η «δική του» συνελήφθη κατηγορούμενη επί τοις συνήθεσι πλημμελήμασι. Αντίσταση κατά της αρχής, απείθεια, πρόκληση του κοινού εις διχόνοια, οργάνωση «παράνομης» συγκέντρωσης κ.λ.π. Προφυλακίστηκε μαζί με τους Γιάννη Μάνο και Μιχ. Τζαγκαράκη επί περίπου 140 ημέρες στις φυλακές Αβέρωφ, οι οποίες έφεραν επιγραφή χαραγμένη σε μάρμαρο στην προμετωπίδα τους αναγράφουσα «Εφηβείον Αβέρωφ». Χώρος όπου σήμερα ο Άρειος Πάγος. Λεβέντες όλα τα «παιδιά», δεν κάμφθηκαν. Δικάστηκαν με το μέτωπο ψηλά. Και καταδικάστηκαν παρακαλώ! Κατέβαλε και ο Περικλής το τίμημα της γενιάς του επί.. κοινοβουλευτισμού. Το κατέβαλε, όμως, πολλαπλασιώς βαρύτερο και επί χούντας. Πράγματι, η δική μας σειρά υπηρετούσε τη θητεία της όταν κηρύχθηκε η δικτατορία. Με τον ρυθμό που απολυόμασταν, αρχίσαμε σιγά - σιγά ν' αποκτούμε επαφή. Δεν ήταν εύκολο, διότι είχαμε εγκαταλείψει τα φοιτητικά στέκια και είχαμε καταστεί «αγνώστου διαμονής», πλην εκείνων οι οποίοι είχαν ήδη συλληφθεί, βασανιστεί και καταδικαστεί, όπως ο Ν. Κωνσταντόπουλος και άλλοι από τους ήδη μνημονευθέντες όλως ενδεικτικώς, διότι μητρώα ουδείς τήρησε.

Από τα τέλη του 1970 αρχίσαμε να βλέπουμε σε εμφανώς κοινωνικό επίπεδο διερευνώντας τις δυνατότητες να δράσουμε στους χώρους της ενημέρωσης και... του ψυχολογικού πολέμου. Δικτυωθήκαμε με τις ελληνικές εκπομπές της γερμανικής, της βρετανικής και της γαλλικής ραδιοφωνίας και γίναμε αμοιότροθεν διακινητές ειδήσεων. Παράλληλα «υποδεχόμασταν» και δημοσιογραφικές αποστολές που έρχονταν να ερευνήσουν την κατάσταση υπό δικτατορία. Ο Περικλής, που τέλειωσε τη θητεία του στο Λιμενικό ημιεκτοπισμένος στην Κάλυμνο, είχε γνωριστεί με νέους που σπούδαζαν στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη (Νικόλας Ζερβός, Σωκ. Κουτούλης, Θεοφ. Μαρίνος, Δρόσος Ταυλάριος). Αυτοί διηύρυναν τον κύκλο με τους Άλκιμο Παπαθανασίου, Σπύρο Καπνιά, Φαιδ. Καρυδάκη, κ.ά. Μ' αυτούς δημιουργήθηκε ένας πυρήνας ο οποίος εν συνεχεία «διαχύθηκε» στις διαδικασίες ν' αναβιώσει από την τέφρα του το Φοιτητικό Κίνημα που είχε απορφανιστεί με την εξουδετέρωση εν πολλοίς του Ρήγα Φεραίου, του οποίου τα ιδρυτικά μέλη εντοπιζόνταν στους νεότερους της γενιάς του 1-1-4.

Παράλληλα, μαζί με παλιούς συναγωνιστές αποφασίσαμε -και αφού είχε αρθεί η προληπτική λογοκρισία- να πολεμήσουμε τη χούντα με ένα αντιπολιτευόμενο, αντιδικτατορικό, σοσιαλδημοκρατικό περιοδικό. Έτσι γεννήθηκαν οι «Προσανατολισμοί». Εκδότες οι Περικλής Πάγκαλος και Τάσος Χριστοδουλάκης. Δ/τής ο υποφαινόμενος. Πέραν των άλλων, όπως προέκυψε μεταγενεστέρως από απόρρητες αναφορές, το περιοδικό είχε διεισδύσει στους φοιτητικούς χώρους. Άτυπος υπεύθυνος αυτού του τομέα από την ομάδα μας ήταν ο Περικλής. Μετά τα γεγονότα της Νομικής και την απαρχή αναγέννησης του Φοιτητικού Κινήματος «σαρώθηκαν» οι κριθέντες ως ηθικοί αυτουργοί. Μεταξύ τους και ο Περικλής, με την επιβαρυντική περίπτωση του περιοδικού. ΕΑΤ/ΕΣΑ, απομόνωση, βασανιστήρια και τα συναφή. Μόλις απελευθερώθηκε, αντί να τον παρηγορούμε, μας παρηγορούσε. Διέθετε σπάνια γοητεία. Ακτινοβολούσε. Έπειθε. Υπήρξε ταλαντούχος και εξόχως χρήσιμος. Ενάρετος, με τη βαθιά έννοια του όρου. Φίλος από καρδιάς. Αυθόρμητος, ειλικρινής, δημιουργικός. Ευαίσθητος για τ' ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες. Δεν προσαρμόστηκε στον επίπεδο δημόσιο βίο και αφοσιώθηκε επιλεκτικά στην υπεράσπιση –παντοιοτρόπως της ανθρώπινης προσωπικότητας και

της αυταξίας του ανθρώπου. Η Πολιτεία τα τελευταία χρόνια, διά του πρωθυπουργού, τον τοποθέτησε στα προς τούτα αρμόδια όργανα (Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων - Αρχή προστασίας δεδομένων), αφού ήδη είχε αναγνωρισθεί πολλαπλώς η δράση του στην αλλοδαπή .

Υπήρξε πολύτιμο και χρήσιμο στοιχείο για την κοινωνία. Κατ' ουσίαν ανιδιοτελής. Αρκετοί θα τον αδίκησαν. Μεταξύ αυτών κι εγώ, σε μια άχαρη στιγμή. Είχε, όμως, τη μεγαλοπρέπεια να το υπερπηδήσει και να με συγχωρήσει. Σπάνια περίπτωση. Τον κατευοώσαμε. Και θα μας περιμένει, χωρίς όμως ν' αδημονεί. Σκέφτομαι τη μητέρα του. Αλλά και την Άννα, τον Άγη, τον Στέλιο, την Έλλη, τον Σπύρο, τον Άλκιμο. Του στάθηκαν ως την τελευταία στιγμή.

Σημείωση Χ. Μακρυγιώργου

Από τον καιρό της χούντας είχα πλησιάσει το περιοδικό «ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ». Δεν είχα συναντήσει τον Περικλή Πάγκαλο, καθώς έτυχε να βρεθώ μόνο με τον Γιάννη Τζανετάκο και τον Τάσο Χριστοδουλάκη. Είχα όμως ακούσει για τα «κατορθώματά» του απέναντι στην χούντα. Τον συνάντησα πρώτη φορά το φθινόπωρο του 1976, όταν έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην απόχώρηση από την ΕΚΝΔ και την ίδρυση της «Πρωτοβουλίας για Δημοκρατία και Σοσιαλισμό». Το σπινθηροβόλο βλέμμα του και η ρέουσα και άκοπη πολιτική του εκφορά ήταν στοιχεία γοητείας. Από συγκυρία βρεθήκαμε σε χωριστή υποομάδα του τότε φορέα (τι πολυτέλεια και αυτή αλήθεια μέσα στην φτώχεια πλήθους που μας περιέβαλε). Σήμερα δεν μπορώ να θυμηθώ ποιές ήταν οι διαφορές μας. Μετά την Πρωτοβουλία χαθήκαμε και μάθαινα με χαρά την απασχόλησή του ως πρόεδρος του Ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας. Δεν πρόλαβα δυστυχώς να του πώ «συγνώμη» εν ζωή. Το είπα όμως, μέσα μου, στην κηδεία του.